

DOI: 10.7596/taksad.v4i1.475

Karakter Eğitimi: Dün, Bugün ve Yarın

Vahide Sırrı¹, Ali Ulvi Mehmedoğlu²

Öz

Bu çalışmada amaç karakter eğitimini açıklamak, dünyada ve Türkiye’de uygulanan karakter eğitimi çalışmalarını belirlemek ve Türkiye’deki karakter eğitimi çalışmalarına öneriler getirmektir. Yöntem olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada karakter eğitimiyle ilgili olarak alandaki literatür incelenmiş, karakter eğitimi bu çerçevede sorgulanmıştır. Dokümanların analizi sonucunda karakter eğitimi programları için önemli olan genel ilkeler çıkarılmıştır. Bu çerçevede Türkiye’deki karakter eğitimi çalışmaları için öneriler ortaya konmuştur. Yapılan incelemeler sonucunda karakter eğitimi çalışmalarının tarihinin çok eski olduğu, kavram olarak ise ilk defa ABD’de ortaya çıktığı ve buradan diğer dünya ülkelerine yayıldığı ve gün geçtikçe önem kazandığı ortaya çıkmıştır. Henüz Türkiye’de uygulanan bir karakter eğitimi programı olduğundan bahsetmek oldukça güç olsa da yapılan araştırmalar bu alana ilginin olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Karakter, Eğitim, Karakter Eğitimi.

Character Education: Yesterday, Now and Tomorrow

Abstract

This study aims to describe the character education, to identify implemented character education activities in the world and Turkey, and bring recommendations to the character

¹ vahidesirri@hotmail.com

² Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, aliulvi@marmara.edu.tr

education studies in Turkey. In the study, the literature regarding the character education has been examined and the character education has been questioned in this regard. The general principles which are important for character education programs has found out as a result of the analysis of the documents. In this framework, some suggestions have been put forward for character education studies in Turkey. In the result of the examinations, it has been revealed that the character education studies have had a very old background, as a concept emerged in the US for the first time and spread to other countries in the world, and have been gaining importance day by day. Although it is extremely difficult to talk about an applying character education program in Turkey yet, the conducted researches implement an increasing interest in this field.

Keywords: Character, Education, Character Education.

Giriş

Doğruluğu kabul edilen bir gerçek var ki; bütün dünyada benzeri görülmemiş bir değişim söz konusudur. Bu değişimler hemen hemen her şeyi etkilemekte ve gelecekte oldukça farklı bir dünya önermektedir.

Bugün insanlık, her alanda olduğu gibi bilgiye ulaşma ve onukullanmada büyük mesafe kat etmiştir. Günümüze geldiğimizde ise, dünyaya şekil veren küresel kültür içinde, bilgi akışının sağlandığı kanalların çokluğu ve çeşitliliği, talep edilen bilginin niteliği ve niceliği ne olursa olsun, arayanı bile şaşırtacak hızda adresine ulaşmaktadır. Bilgiyi arayanın artık ona ulaşmama gibi bir problemi yoktur. Görülmektedir ki artık, dünyada örgün eğitim kurumları öğrencilerin bilgi boyutunda tatmin edici eğitimi vermekte zorluk çekmemektedir.

Ne var ki modern dünya, duygu ve davranış boyutunda insanı ihmal ettiğinin, en azından tatmin edemediğinin farkına varmaya başlamıştır. Dünyanın bastan sona her yerinde meydana gelen değişimdeki güçlü etki ile toplumlar şimdilerde birçok problemle başa çıkmak zorunda kalmıştır. Problemleri aşağıdaki şekilde gruplayabiliriz:

- Hırsızlık oranlarındaki artış,
- Uyuşturucu kullanımındaki artış,
- Değişik disiplin problemlerinin ortaya çıkması

- Şiddet ve cinayet olaylarındaki inanılmaz artış,
- Gasp ve çeteciliğe dair işlenen suçlar
- Yalancılık, dolandırıcılık
- Kendine yaralayarak zarar verme
- Çocukluk döneminde cinsel ilişkiler yaşama
- Nefret içeren fanatik ve yobazca tutumlar
- Terbiyesiz, argo ve küfürlü konuşmalar
- Kendi canına kast ve intihar olayları
- Çocukluk döneminde cinsel ilişkiler yaşama gibi...(Kanger,2007).

Farklı ülkelerde yapılan araştırmalar sosyal parçalanma ve çatışmanın temel olarak ahlaki değerlerin çökmesinden ileri gelmekte olduğunu göstermektedir. Bilgi ve becerilerle donatılmış insanların hayatın zorlukları karşısında kendilerini yönlendirebilecek ahlâkî nitelikler ve faziletler hususunda yani karakter gelişiminde oldukça zayıf oldukları anlaşılmıştır. Bahsedilen bu problemlerin çözümü; genel olarak eğitimden ve özel olarak karakter eğitiminden geçtiği düşünülmeye başlanmıştır(Cafo, 2000). Bu sorunların çözümünde en önemli görevin eğitime düştüğü düşüncesinin yaygınlaşması ile birlikte değer eğitimi ve karakter eğitimi kavramları yeniden gündeme gelmiştir.

Bu makalenin amacı Karakter Eğitiminin ne olduğunu belirlemek, geçmişte dünyada ve Türkiye’de hangi safhalardan geçtiğini anlamak ve geleceğe yönelik Karakter Eğitim Programlarının nasıl gerçekleştirilebileceğiyle ilgili öneriler sunmaktır.

1. Karakter Eğitimi

Sözlükte karakter eğitiminin iki ayrı tanımı ile karşılaşırız. *Öğrencilerde belli bir ahlak anlayış ve ölçüsüne göre birtakım özellikler geliştirme amacını güden eğitim* (Eğitim Bilimleri Sözlüğü, 2015).

İkincisi ise *“Eğitimin ahlaksal yönüne önem veren ve öğrencilerin özellikle davranış bakımından iyi nitelikler geliştirmeleri üzerinde duran eğitim.”* (Eğitim Bilimleri Sözlüğü, 2015).

Karakter eğitimi, temel insani değerlere sahip, davranışlarını bu değerlere göre düzenleyen ve aynı zamanda akademik olarak da başarılı bireyler yetiştirmeyi amaçlayan eğitimin genel adını ifade etmektedir (Katılmış, 2010). “Bireyin belirli değerleri fark etmesi, o değerlerden yeni değerler üretmesi, ürettiği değerleri benimsemesi ve kendi kişiliğini bu değerlere göre şekillendirerek davranışa dönüştürmesi” karakter eğitimi ile gerçekleşmektedir (Ersoy, 2012).

Karakter eğitiminin amacı; çocukken anlayışlı, ilgili, ahlaki değerleri olan, üretken, gençlik çağında kapasitelerini en iyisini yapmak için kullanan, doğru şeyler yapan ve hayatın amacını anlayarak yaşayan bireyler yetiştirmektir.

Halil Ekşi'nin karakter eğitiminin içeriği hakkında bizlere ipuçları veren tanımlaması şöyledir: “*Karakter eğitimi, çocuklarımızın temel ahlaki ve insani değerleri anlama, onlara karşı hassas olma ve onlarla birlikte yaşamalarına yardımcı olmak amacıyla gerçekleştirilen “kasıtlı” bir takım etkinlikler repertuarıdır*” (Ekşi, 2003).

1.1. Karakter Eğitiminin Dünü

Yüzyıllardır eğitimciler, değerleri öğrenmede eğitimin rolünü tartışmışlardır. Filozoflar ve eğitimciler genç insanlarda karakter eğitiminin nasıl gerçekleştirilmesi gerektiği konusunda çaba göstermişlerdir. Kökleri eski çağa kadar uzanan karakter eğitimi, insan karakterinin eğitimle geliştirilebileceği fikrine dayanmaktadır. Kabul gören içerik konusu uygulandığı dönemin ve toplumun şartlarına bağlı olarak değişmektedir.

1.1.1. Dünya’da Karakter Eğitimi

Karakter eğitimi faaliyetlerine başlangıç olarak Antik Yunan milat alınmaktadır (Ling ve Stephenson, 1998; Healea, 2006). MÖ 1.yy’ da yaşamış Aristo ve Sokrates’in eserlerinde karakter ve kişilikle ilgili bilgiler vardır.

İlkçağ filozoflarına bakıldığında; karakter eğitimi üzerine fikir ürettikleri görülmektedir.

Sokrates; yalın ve yüzeysel bilgiyi aşmak, gerçek bilgiye ulaşmak için insanların davranışlarında ve yaşamlarında temel aldıkları inançları sorgulamış; böylece ahlak ve bilgi sorunlarıyla ilgilenmeye bağlamıştır (Köknel, 2003).

Sokrates'in öğrencisi olan Platon'a göre insan toplumsal bir varlıktır. Platon insanda ruh ve beden ayrımı yapmış; ruhta adalet, bilgelik, cesaret, hoşgörü gibi dört erdemini bulduğunu vurgulamış, insanı mutlu kılan erdemli ya da erdemsiz hazlar olduğunu ileri sürmüştür (Köknel, 2003).

Karakter eğitiminin dünyanın neredeyse her toplumunda vardır. Bu da gelenek, görenek ve dinle çok yakından ilgilidir. Batıda buna İncil kaynaklık ederken Müslüman toplumlarda Kuran-ı Kerim ve sonucunda oluşan İslam dini kaynaklık eder. Tarihi süreçlere bakıldığında ahlaki olsun olmasın birçok değer inaç eksenli olduğu görülmektedir. Bu yaklaşıma göre insanın dünya görüşleri "din" temelli şekillenmektedir. Davranış ölçütlerini, Allah'ın emir ve yasakları oluşturmaktadır. Bu emir ve yasaklara göre davranmak, kabul gören bir karakterin oluşması anlamına gelmektedir. Yani karakter eğitimi din eğitimi ile gerçekleşmekteydi. Ancak Aydınlanma düşüncesiyle dinin etki alanı sınırlanmış, modernizmin etkisiyle "birey" ve bireyin değerleri hayatın merkezine gelmiştir. Bunun neden olduğu ahlaki buhranı çözüm çabaları toplumda karakter eğitimi programlarının geliştirilmesine neden olmuştur.

Karakter eğitimi tarih boyunca farklı adlarla anılagelmiştir; fakat resmen ilk olarak 1860lı yıllarda Amerika' da ortaya çıkmıştır.

Karakter eğitimi tabiri Amerika menşeli bir kullanım olmasından dolayı bu ifadenin tarihi kapsamı genellikle Amerikan tecrübesini yansıtmaktadır (Ekşi ve Katılmış, 2011). Bu nedenle karakter eğitiminin tarihi söz konusu olduğu zaman yaklaşık 300 yıllık bir tarihi geçmişi olan Amerikan tecrübesi öne çıkmaktadır (Nash, 1997).

Karakter eğitiminin tarihi Amerikan okul sistemi içinde Büyük Britanya Krallığı'nın kıtayı kolonileştirmeye başladığı döneme kadar gitmektedir. Koloni Döneminde, kendi dini inaç ve ahlâkî tutumlarına sıkı sıkıya bağlı toplumlar oluşturma amacı güden aşırı tutucu Hristiyan gruplar Amerika'daki birçok kolonide söz konusu amaçlarını gerçekleştirmek için faaliyetlere başladılar. Bu gruplar eğitimi, kilise ve ailenin kontrolündeki bir faaliyet alanı olarak ele aldılar. Bu kapsamda Amerika'da etkin ilk yükseköğrenim kurumlarından olan Yale, Harvard ve Princeton teolojik okullar olarak karakter eğitimi ve karakter oluşumuyla ilgilendiler (Ekşi ve Katılmış, 2011).

1642 yılında Massachusetts Genel Mahkemesi (Massachusetts General Court)'nin aile ve okul müdürleri tarafından din [Hristiyanlık]in kurallarının ve merkezi hükümetin

kanunlarının çocuklara öğretilip öğretilmediğinin kontrolünü sağlamak için her kasabandan bir görevlinin seçilmesinin gerekli olduğu yönünde karar alması (Hunt ve Mullins, 2005'den akt. Morrison, 2006) ile karakter eğitimi uygulamaları için resmi bir zemin oluştu. Oluşan bu resmi zeminin etkisiyle eğitim kurumlarında, Hristiyanlık öğretileri üzerine inşa edilen değer kazandırma etkinlikleri uygulanmaya başlandı (Lickona, 1991).

1776'da Amerika'da Büyük Britanya Krallığı'na karşı verilen bağımsızlık savaşının kazanılmasından sonra devlet bir monark tarafından yönetilen özerk rekabetçi koli topluluklarından federal demokratik ulusa geçiş yapmış oldu. Yeni Amerikan ulusu, farklı dil, inanç, kültür ve etnik kökenden yoğun göçmen akını; batıcı hareket; sanayinin ortaya çıkması; şehirlerin büyümesi; Güney'de köle ekonomisinin artan gücü; girişimcilikte ve kapitalist müesseselerde patlama yaşanması vs. sorunlarla da karşı karşıya kaldı. Bu yeni durumun etkisiyle ahlâk eğitiminde o zamana kadar kullanılan İncil tartışılmaya başlandı. Özellikle Hristiyan mezheplerinin farklı İncilleri referans almaları bu tartışmaların şiddetini artırdı. Yeni Amerikan ulusu, kendi vergileri ile açılan okullarda hangi İncil'in okutulacağını ya da yeni toplumsal değerlerin inşasında hangi İncil'in kullanılacağı konusunda mutabakat sağlanamayınca Kilise ile devlet okullarının birbirinden ayrılması süreci başladı (Bükey, 1997'den akt., Morrison, 2006).

Neticede Amerika'da 19.yy boyunca devam eden Klise okullarından devlet okulları geçiş sürecinde yaşanan tartışmalar sonucunda cumhuriyetçilik, Protestanlık ve kapitalizme dayanan ideolojiler zaferle çıkmış oldu (Kaestle, 1983'den akt. Purpel, 1998).

Karakter eğitiminin tekrar ortaya çıkışı öncelikle aile yapısının bozulmasına, genç intiharlara, cinayetlere, adolesan gebeliklerdeki artışa, gençlerin davranışlarının bozulmasına ve toplumun çocukları korumaya dönük ahlaki birliktelik görüşünün ortaya çıkmasına bağlıdır (Lickona, 1993). Bu ilgiye bağlı olarak karakter eğitimi üzerine çeşitli organizasyonlar gerçekleştirilmiştir. 1992 yılında karakter eğitimi üzerine Aspen Bildirisi ilan edildi. Karakter eğitime yönelik organizasyonların benimsendiği Aspen bildirisine katılanlar uzlaşarak, altı temel ahlaki değeri (güvenilirlik, saygı, sorumluluk, dürüstlük, başkalarını önemseme ve vatandaşlık) ortaya çıkarmışlardır (Uysal, 2008). Bu bildiriden sonra 1996 yılında Karakter Eğitimi Manifestosu ilan edildi. Bu manifesto, karakter eğitimi tanımlayıp, yedi yol gösterici prensibi, veli ve öğretmenlere sunan reform niteliğindeki ilk belgedir.

1.1.2. Türkiye' de Karakter Eğitimi

Türk tarihine karakter eğitimi açısından baktığımızda, Türklerin tarihsel süreç içerisinde karakterlerini İslamiyet öncesi için alp insan, klasik dönem için gazi ve veli insan, günümüz için yurttaş ya da vatandaş insan olarak sınıflandırmamız mümkündür. İslamiyet öncesinde bilinen ilk Türk insan tipi alp insandır. Alp insanın karakter özellikleri destanlarda cesur, ağırbaşlı, merhametli, mütevazi bir insan olarak geçmektedir (Sümer, 1980). M.Ö. 126 yılında Çin elçisi ChangCh'ien'in, Çin Hükümdarına sunduğu bir raporda Türklerin “çok iyi ok attıkları” ve “savaşçı” bir karaktere sahip oldukları belirtilmektedir (Ögel, 1981).

Türklerin İslamiyet'i kabulüyle birlikte karakter özelliklerini oluşturan değerlerin ve davranışların temelinde İslam dininin emirleri ve yasakları yer almaya başlamıştır. Karakter eğitimi açısından bu bir kırılma noktasıdır. Çağdaşları Abbasi devletindeki mevcut “medrese” kurumuyla tanışan Türklerin karakter özellikleri bundan sonraki dönemde İslam dini esasları temelinde şekillenmiştir. Böylece Alp insan tipi yerini gazi ve veli insan tipine bırakmıştır. İslam'ın yayılması için mücadele eden, “yiğit, cesur ve cömert” kişilere “gazi”; olgun, kâmil bir insan olabilmek için kendi nefsiyle mücadele eden kişilere “veli” denilmiştir (Akyüz, 1994).

Türklerde kabul gören karakter özellikleri edebi eserlere de yansımıştır. Balasagunlu Yusuf tarafından 1069'da yazılan ve Kaşgar'da hükümdar Hasan bin Süleyman Aslan Han'a" sunulan Kutadgu Bilig isimli eserde Aytoldu oğluna; kalbini ve dilini doğru tut, Allah'a kullukta kusur etme, alçakgönüllü ol, dünyaya tamah etme, kimseye zulmetme, daima iyilik yap, başkalarını kıskanma, çok yemek yeme, şarap içme, zina etme, öfkeli olma, kadere razı ol, dürüstlükten sapma diye vasiyet etmiştir (Hacıp, Kutadgu Bilig, 2002). Benzer ifadeler Gazali'nin *Mükâşefetü'l-Kulûb* (Kalplerin Keşfi) eserinde de bulunmaktadır. Bu eserden de anladığımız kadarıyla dönemin insan karakterinin temelinde İslam dini vardır. Türk karakteri İslamiyet'in emir ve yasakları çerçevesinde şekillenmektedir. Eserde iyi bir Müslümanın nitelikleri anlatılmakta ve bu nitelikler ayet ve hadislerle temellendirilmektedir (Gazâli, 1980).

Karakter eğitimi açısından baktığımızda, Osmanlı Devleti de Anadolu Selçuklu Devletine benzer kurumlara sahip olduğu için yenileşme hareketlerine kadar Türklerin karakter çizgisinin benzer özelliklerde devam ettiği söylenebilir. 1773'te değişim yolunda ilk somut adım atılarak Mühendishane-i Bahri Hümayun açılmıştır. Askeri alandaki yenilikleri mekteplerin, rüştiyelerin, tıbbiyenin açılması ve gazete yayımının başlaması takip etmiştir. Yabancı ders kitapları ve hocalarla Osmanlı toplumunu etkilemeye başlayan Batı kültürü

1830'larda Avrupa'ya gönderilen öğrencilerin de dönüşüyle birlikte toplumu etkilemede hız kazanmıştır. Eğitim alanındaki Batılılaşma hareketleri, Devlet'in tüm eğitim kurumlarını etkilemiş, eğitim öğretimde dini temelin bulunduğu medreseler terk edilmeye başlanmıştır (Doğan, 1997). II. Abdülhamit döneminde okul türlerinden öğretim programına, ders kitaplarına kadar birçok alanda eğitimde Batılılaşma hâkim olmaya başlamıştır.

Cumhuriyetin hemen başında eğitimle ilgili çalışmalar devam etmiştir. Mayıs 1920'de Maarif Vekilliği kurulmuş, 15 Temmuz 1921'de Ankara'da ilk Maarif Kongresi gerçekleştirilmiş, yeni eğitimin Doğu ve Batı etkilerinden uzak, milli kültüre dayanan, "ulusal" nitelikte olacağı açıklanmış (Sarıhan, 2009), inkılap kanunlarıyla birlikte bu değişim hukuki zeminde gerçekleşmeye başlamıştır. Önce tevhidi tedrisat kanunu, ardından 677 Numaralı Kanunla tekke ve zaviyelerin kapatılması, şeyhlik, dervişlik, seyitlik, halifelik gibi unvanların yasaklanması (Milli Eğitim Vekâleti, 1953) da eklenince eğitimde köklü bir değişim gerçekleşmiş, Türk ahlakını şekillendiren ahilik, tekke ve medrese gibi kurumların insan karakterini şekillendirmedeki yetkisi hukuki anlamda son bulmuştur.

Anayasaya "Laiklik" ilkesini getirmeye yönelik kanun teklifinin de kabulüyle (Goloğlu, 2007) Türk insanının karakterini şekillendirecek öğelerin Osmanlı kültür ve medeniyetiyle bağı kopmuş, istenen nitelikler farklılaşmıştır. Buna göre yeni Türk insan tipi dünyaya dönük, bağımsız bir vatandaşdır. Hukukun kaynağını ilâhî olan değil, "toplum, hayat, felsefe ve ahlak" gibi beşeri olan oluşturmaktadır (Sıddık Sami, 1933). Türk insan karakterinde bu önemli bir kırılma noktasıdır.

Türk insanının karakter özelliklerindeki –beklenen- değişim, öğretim programlarına, eğitim şuralarına, ders türlerine, ders kitaplarına, eğlenme kültürüne, sosyal ilişkilere, iş hayatına yansımıştır.

Yukarıda gördüğümüz gibi tarihi süreçte öncelikle dini kurumlara devredilen karakter eğitimi sonraları okullarda devletin bir görevi olarak, vatandaş yetiştirme hedefi ile sunulmuştur.

1.2 Karakter Eğitiminin Bugünü

Karakter eğitimiyle ilgili olarak gerek Türkiye'de gerekse farklı ülkelerde yayınlanmış birçok çalışma bulunmaktadır. Dünya literatüründe oldukça yaygın bir eğitim olan karakter eğitimi son yıllarda Türkiye'de de artmaya başlamıştır.

1.2.1. Uluslararası Alanda Yapılan Çalışmalar

Birçok ülkede karakter eğitim programları tüm okullarda uygulanmaktadır ve eğitim politikaları da karakter eğitimini desteklemektedir. Karakter eğitimine yardımcı olmak için çeşitli internet siteleri ve materyaller bulunmaktadır. Birçok ülkede değerleri öğretmek için kişilik eğitimi adı altında zorunlu eğitim döneminin başında, yani anasınıfından başlanarak, sistemli bir program dâhilinde devam edecek şekilde geliştirilmiş pek çok program uygulanmaktadır (Çağatay, 2009).

Milson ve Mehling (2003) tarafından yapılan araştırmada amaç ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin karakter eğitiminin etkililiğine ilişkin inanma düzeylerini belirlemektir. Bunun için “Karakter Eğitimi Etkililik İnanç Ölçeği” geliştirilmiş ve 254 ilköğretim okulu öğretmenine uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin çoğunun karakter eğitimi konusunda yeterlilik hissettikleri ortaya çıkmıştır. Bu öğretmenler, karakter eğitimiyle ilgili yeterliliklerini, üniversite eğitimleri sırasında özel olarak ilgilendikleri ve inançla (dini olarak) ilgilenen bireyler oldukları için kazandıklarını ifade etmişlerdir. Bunda konuya duyarlı üniversitelerinin de etkisi olmuştur. Öğretmenlerin okullarda karakter eğitimine ilişkin becerilerini geliştirmek için özel olarak inançla ilgilenen üniversitelerin yöntemler önermesinin sonraki araştırmalar için yapılabileceği belirtilmiştir.

Karakter eğitimi ile ilgili yapılan bir başka çalışma ise Benninga tarafından yapılmıştır. Benninga ve arkadaşları (2003) çalışmalarında, karakter eğitimi ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma 681 ilköğretim okulunda gerçekleştirilmiştir. Dört yıllık süreçte SAT9 ve API değerleri ile ilişkileri değerlendirilmiştir. Karakter eğitimi uygulamalarının ilk yılından itibaren öğrencilerin akademik başarılarında olumlu sonuçlar elde edilmiştir.

Berkowitz ve Bier (2004) tarafından yapılan “Araştırma Temelli Karakter Eğitimi” isimli araştırmada, uzun yıllardır var olan fakat düzensiz olarak son otuz beş yıldır yapılan karakter eğitimi uygulamaları ile ilgili bilimsel bir bakış açısı geliştirmek amaçlanmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarının, uygulamacılar ve politikacılara, okul-tabanlı karakter eğitimini geliştirmeleri için yol gösterici olması amaçlanmıştır.

Yıldırım’ın 2007’de aktardığı Lee (2008) tarafından yapılan araştırma, yöneticiler, öğretmenler ve ailelerden oluşan 27 katılımcı ile 43 maddelik bir form ile yüzyüze görüşmeler yapılarak karakter eğitimi programlarının toplumun tüm paydaşları tarafından desteklenmesi

gereğini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın sonucundaki en önemli bulgu, programın amaçlarını gerçekleştirmek konusunda tam olarak etkili olmadığıdır. Daha yardımsever bir toplum yaratılmasına ve karakter eğitiminin programa uyumlu hale getirilmesine ihtiyaç vardır. Bu araştırma, yöneticilerin, eğitimcilerin ve toplum üyelerinin karakter eğitimini başarılı kılmak için birlikte nasıl çalışabileceklerini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, etkili karakter eğitimi uygulamalarını destek için teşvik edici özelliktedir.

Burton (2008) tarafından yapılan farklı bir araştırma ise 2001-2005 yılları arasında, Batı Virjinya pilot çalışması kapsamında 2 ilkokul, 2 ortaokul ve 2 lisenin dahil olduğu 6 okulda yapılmıştır. Araştırmanın amacı, karakter eğitimi uygulamaları ve entegrasyonu için pilot uygulama yapılan okullarda, 4 yıl süresince karşılaşılan başarıları ve zorlukları araştırmaktır. Bunun sonucunda, karakter eğitimini güçlendirecek etkili uygulamalar ortaya koyulması amaçlanmıştır

Burke ve diğerlerinin okullardaki öğrenim çevresini geliştirmek için karakter eğitimi programının etkilerini inceledikleri araştırmada (ilköğretim kademesinde) karakter eğitimi programı sekiz anahtar kelime çerçevesinde düzenlenmiştir. Bunlar; saygı, sorumluluk, vatandaşlık, yardımseverlik, adil olma, başkasının bakış açısını alma, dürüstlük, esnekliktir. Bu karakter özellikleri müfredatla birleştirilmiştir. Bu araştırma sonucunda karakter eğitimi programının, öğrenci etkileşimini pozitif etkilemekte olduğu görülmüştür (Burke ve diğerleri, 2001).

1.2.2. Türkiye’ de Yapılan Çalışmalar

Günümüzde Eğitim programı, öğretim programı ve ders programı kavramlarının tanımları incelendiğinde, Türkiye’de bir karakter eğitimi programı olduğundan bahsetmek zordur (Gökçek, 2007; Çağatay, 2009). Türkiye’de uygulanan bir karakter eğitimi programı bulunmamaktadır. Fakat bazı özel okullarda, bu okulların rehberlik servisleri aracılığıyla hazırlanan etkinliklerle karakter eğitiminin kapsadığı bileşenler kazandırılmaya çalışılmaktadır.

2005 Eylül ayından itibaren uygulamaya giren yeni ilköğretim programında değerler, ders planlarının kazanımlar ve beceriler kısmına eklenmiştir. Programda, disiplinler arası yaklaşım ile dersler arası kazandırılması hedeflenen değerler de belirlenmiştir. Özellikle Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji, Halk Kültürü, Trafik ve İlk Yardım derslerinde değer kazanımı öne çıkarılmaktadır. (Çağatay, 2009; Yıldırım, 2007). Fakat bu

dersler tam olarak karakter eğitiminin alternatifi sayılamaz. Türkiye’de ilköğretim ve ortaöğretim düzeylerinde karakter eğitimine ilişkin dersler yoktur fakat karakter eğitimiyle ilgili literatürde çalışmalar vardır. Bu çalışmalar şöyledir:

Ekşi (2003) tarafından yapılan araştırmada, karakter eğitiminin tanımı ve kapsamı, temelleri, uygulanan bazı örneklerinin etkililiğinden söz edilmekte ve kısmen etrafındaki tartışmalara değinilerek ülkemizde bu tecrübeden yararlanılırken nelere dikkat edilmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Ekşi’nin Milson ile beraber 2003 yılında yaptıkları karakter eğitimi yetkinlik inancı skalasının uyarlama çalışmasının sonuçlarında, öğretmenlerin karakter bozukluğuna sahip olan öğrencilere karakter eğitimi verme konusunda kendi yetenekleri hakkında kuşkuları bulunduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca bu araştırma, hizmet içi eğitim ve karakter eğitimi konferanslarının öğretmenlerin karakter eğitiminde yetkinlik duygusu üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu ve üniversiteye dayalı eğitimin öğretmenin yetkinliği konusunda hiç bir önemli teşvik içermediğini göstermiştir

Ada, Baysal ve Korucu (2005) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenlerin olumsuz davranışlara gösterdikleri tepkiler, karakter eğitimi ve yeni ilköğretim programı çerçevesinde ele alınmıştır. İstanbul ilinde 20 ile 40 yaş arasında yer alan, % 65’i bayan, % 35’i erkek 163 öğretmene araştırmacılar tarafından geliştirilen bir anket formu uygulanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde aritmetik ortalama ve standart sapmadan yararlanılmıştır. Sonuç olarak sınıf öğretmenlerinin sınıf içi olumsuz davranışlara gösterdikleri tepkilerin düzeyi ortaya konmuştur. Sonuçlar doğrultusunda sınıf öğretmenlerinin karakter eğitimi konusunda desteklenmeleri gerektiği ortaya çıkmıştır (Ada, Baysal ve Korucu, S. 2005).

Dilmaç, 1999’da yaptığı araştırmada ilköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencilerine insani değerler eğitimi vermiş ve bu eğitimin etkililiğinin, ahlaki olgunluk ölçeği ile sınımıştır. Yapılan çalışma sonucunda insani değerler eğitimi programının ilköğretim kademesindeki öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyinin gelişimine katkıda bulunduğu sonucuna varmıştır

Baykent (2002) tarafından yapılan “Fen Bilimleri Eğitimi’nde Öğrenci Motivasyonunu Arttırma Yoluyla Karakter Eğitimi’ne Geçiş Süreçleri” isimli araştırmada Fen Bilimleri’nin öğrenilmesini daha etkili, kalıcı ve çekici hale getirmek amacıyla uygulanan motivasyon unsurlarının sonuca etkileri incelenmiştir. Görsel, işitsel, dokunsal unsurlar olan ve aynı zamanda tüm insanların temel beyinağında oluşan genel kavramları içeren renk, müzik, drama

(tiyatrolaştırma) parametreleri bir arada irdelenerek kullanılmıştır. Tam motivasyonun sağlanması için sınıf ortamındaki küçük toplum bireylerinin sosyo-psikolojik ihtiyaç ve gerekliliklerini karşılama doğrultusunda davranış kuralları aynı anda uygulanmıştır. Bu kuralların bir diğer amacı da toplumun temel dinamiklerini oluşturan iyi davranış özelliklerini, öğrenci davranışına fen aktiviteleri yoluyla geçirmek ve bu yolla Karakter Eğitimi'ne geçişi Fen Bilimleri Eğitimi açısından desteklemektir. Uygulama ilköğretim 1., 2., 3., 4. ve 5. sınıf seviyelerinden toplam 666 öğrenciyle yapılmıştır. Ölçme ve değerlendirme alanı, Fen Bilgisi Laboratuvar aktivitelerine düzenli olarak katılan 4. ve 5. sınıf seviyeleriyle sınırlandırılmış olup 2000-2001 ölçümlerinde toplam 264 öğrencisiyle, 2000-2002 arasındaki iki yıllık çalışmayı irdelenmek üzere iki yıl boyunca uygulama gerçekleştirilen toplam 129 öğrenciyle çalışılmıştır

Katılmış (2010) tarafından yürütülen bir çalışmada karakter eğitimi programının, ilköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde bazı değerlerin kazandırılmasına ve akademik başarıya etkisi araştırılmıştır. Çalışma ön test-son test ve kontrol gruplu yarı deneysel desene göre yapılandırılmıştır. Eğitim programı etkinlikleri, başarı testleri ve değer ölçeklerinin araştırmacı tarafından geliştirildiği araştırmanın uygulama süreci İstanbul ilinin Ümraniye ilçesinde bulunan bir devlet ilköğretim okulunda öğrenim gören deney ve kontrol sınıfını oluşturan 7. sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Karakter eğitimi programı haftada 3 ders saati olarak 39 ders saati süresince deney grubuna uygulanmış, kontrol grubu normal derslerine devam etmiştir. Çalışmanın değerlerle ilgili verileri Kovaryans Analizi (ANCOVA), akademik başarı ilgili olan verileri bağımsız gruplar t testi, nitel verileri betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Çalışmada, karakter eğitimi programının öğrencilerin bilimsellik, adil olma ve barış değerini kazanmalarını ve akademik başarılarını istatistiksel açıdan anlamlı olacak biçimde olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Aslan, M. (2011) tarafından yürütülen bir çalışmada ilköğretimde karakter eğitimi ve öğrencilere öncelikle kazandırılması gereken değerler araştırılmıştır. Tarama modeliyle yürütülen çalışmanın evrenini 2010-2011 öğretim yılında Eskişehir ilindeki resmi ilköğretim okullarında görev yapan 4031 öğretmen, bu okullarda eğitim gören 78487 öğrenci ve bu okullarda eğitim gören öğrencilerin velileri oluşturmaktadır. Örneklemini ise Eskişehir il merkezinde sosyoekonomik düzeyi yüksek mahalleler, il merkezinde sosyoekonomik düzeyi düşük mahalleler, ilçe ve köy okullarından tabakalama yoluyla seçilen 2208 öğrenci, 1726 veli ve 575 öğretmen oluşturmaktadır. Okulların Karakter Eğitimi Yetkinliği Ölçeği

Öğretmen Formu, Okulların Karakter Eğitimi Yetkinliği Ölçeği Öğrenci Formu, Okulların Karakter Eğitimi Yetkinliği Ölçeği Veli Formu ve Yaşayan Değerler Tablosu olmak üzere dört farklı veri toplama aracının kullanıldığı çalışmanın verileri non-parametrik testlerle analiz edilmiştir. Çalışmada, öğretmen, öğrenci ve velilerin ilköğretimde karakter eğitimi ile ilgili en olumlu görüş belirttikleri boyutun psikososyal ortam, en olumsuz görüş belirtilen boyutların ise paydaşların katılımı ve değerlendirme boyutları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım (2007) tarafından yürütülen bir çalışmada Türkiye için ilköğretim düzeyinde karakter eğitimi programı ile ilgili bir model önerisi geliştirmek ve geliştirilen modelin uygulanabilirliğinin ilgililerin görüşlerine göre belirlemek amaçlanmıştır. Modelin uygunluğuna ilişkin görüşler, araştırmacı tarafından geliştirilen bir ölçek aracılığıyla alınmıştır. Verilerin toplanması aşamasında Milli Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nın (EARGED) doktora düzeyinde yapılan çalışmalara verdiği destekten yararlanılmış ve Türkiye evrenini yansıtan bir örnekleme ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede, “çok aşamalı tabakalı örnekleme” yöntemi ile seçilen 21 ilden toplam 1255 (370 yönetici, 424 öğretmen ve 461 veli) katılımcıya araştırmacı tarafından geliştirilen “Karakter Eğitimi Modeli Anketi” uygulanmıştır. Elde edilen bilgiler, SPSS programında çözümlenmiştir. Çalışma sonucunda önerilen karakter eğitimi modeli ilkeleri, yapılması, işleyişi ve örnek etkinlikleri bakımından araştırmaya katılanlar tarafından yüksek düzeyde uygulanabilir bulunmuştur. Çalışmaya katılanların büyük çoğunluğunun karakter eğitimi modelinin ilköğretim okullarında uygulanmasına ihtiyaç duydukları görülmüştür.

Çokdolu (2013) tarafından yürütülen bir ilköğretim okullarında ikinci kademedeki öğrenim gören öğrencilere verilen karakter eğitimi programı ile öğrencilerin çatışma ve saldırganlık davranışlarının önlenmesi veya azaltılması amaçlanmıştır. Ön test-son test kontrol gruplu deneysel model ile yürütülen çalışmanın çalışma grubunu Konya ilinde bulunan Mareşal Mustafa Kemal Ortaokulundaki ilköğretim 2. Kademedeki öğrenim gören, yaş grupları 12-14 yaş arasında değişen, 56 öğrenci oluşturmaktadır. Deney grubunda 28, kontrol grubunda 28 öğrenci yer almaktadır. Hazırlanan karakter eğitim programı evrensel 10 değeri kapsamaktadır. Çalışma sonucunda Karakter Eğitimi Programının ilköğretim ikinci kademesinde öğrenim gören öğrencilerin saldırganlık ve çatışma çözme düzeylerini etkilediği görülmüştür. Bu etki öğrencilerin saldırganlık düzeylerinde düşüş, çatışma çözme düzeylerinde artış yönündedir. Bu sonuç araştırmacıyı günümüz koşullarında Karakter

Eğitimi Programının ęrencilere okul ortamında verilmesinin faydalı olduğu kanaatine ulaştırmıştır

Budumlu Akkiprik (2007) tarafından y¼r¼t¼len bir çalışmada karakter eğitiminde hangi değerlerin ¼ncelikli olarak ęrencilere kazandırılması gerektiği araştırılmıştır. Çalışma, İstanbul ilindeki ortağretim seviyesindeki 300 ęretmen ile gerçekleştirilmiş olup demografik değişkenlerin toplanmasına y¼nelik bir bilgi formu ve Schwartz Değerler ¼leđi kullanılmıştır. Araştırma verileri bağımsız t-testi, tek y¼nl¼ varyans analizi (ANOVA), Post-Hoc LSD, non-parametrik Kruskal Wallis-H testi, non-parametrik Mann Whitney-U testi ile analiz edilmiştir. Çalışmada ęrencilere hangi değerlerin ¼ncelikli olarak ęretilmesi konusu ęretmenlerin cinsiyet, yaş, medeni durum, meslekteki kıdem, branş, en son mezun olunan okul, en son mezun olunan fak¼lte değişkenleri açısından incelenmiştir. Çalışmada; branş ęretmenlerinin başarı, hazcılık, ¼zy¼netim, uyum ve g¼venlik değerlerini ęrencilere kazandırmayı meslek ęretmenlerine g¼re daha ¼nemli buldukları, kadın ęretmenlerin erkek ęretmenlere g¼re ¼zy¼netim, başarı, uyum ve g¼venlik değerlerini daha çok ¼nemsedikleri eğitim fak¼ltesi mezunu ęretmenlerin g¼ ve hazcılık değerlerini diğer fak¼lterden mezun ęretmenlere g¼re daha ¼nemli buldukları sonuçlarına ulaşılmıştır. Aynı zamanda ęretmenlerin ęrencilere kazandırılmasını gerekli g¼rd¼kleri değerler sırasıyla şoyledir: evrensellik, ¼zdenetim, yardımseverlik, uyum, g¼venlik, başarı, geleneksellik, hazcılık, uyarılma ve g¼.

G¼kek (2007) tarafından y¼r¼t¼len bir araştırmada okul ¼ncesi eğitimi alan 5–6 yaş çocukları için hazırlanan karakter eğitimi programının etkililiğini incelemek amaçlanmıştır. Bu araştırmada araştırmacı tarafından geliştirilen, yedi farklı değer kazandırmaya y¼nelik hazırlanan etkinliklerden oluşan karakter eğitim programının etkililiğini sınamak için, “¼retmen Davranış Kontrol Listesi”, “Aile Davranış Kontrol Listesi” ve “Aile Bilgi Formu” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Çalışmanın ¼rneklem grubunda 44 ocuk yer almaktadır. Çalışmanın deney ve kontrol grubuna ¼nce ¼n test uygulanmıştır. Programın 7 haftalık b¼l¼m¼ uygulandıktan sonra her iki gruba da ara test uygulanmıştır. Ara testten sonra 3 hafta eğitim programına devam edilmiş ve onuncu haftanın sonunda her iki gruba da son test uygulanmıştır. Bu ¼ ¼l¼m arasındaki ilişki test edilmiştir. Araştırmanın sonucunda ailelerin karakter eğitiminin okul m¼fredatı içinde yer alması gerektiği ve karakter eğitiminin okul ¼ncesi eğitimin bir parçası olması gerektiği d¼ř¼ncesinde oldukları g¼r¼lm¼řt¼r. Ayrıca aileler, okul ¼ncesi eğitiminin pozitif karakter gelişimine yardımcı olduğunu, evde verilen

karakter eğitiminin yetersiz olduğunu, okul öncesi eğitimcisinin karakter eğitimi konusunda ebeveyn kadar iyi eğitim verebileceğini belirtmiş ve karakter eğitiminin sadece aile tarafından verilmesine katılmadıklarını da ifade etmişlerdir. Uygulanan eğitim programı sonucunda programda yer alan tüm değerlerle ilgili olumlu davranış değişikliği görülmüş fakat ailelerden alınan davranış kontrol listesi sonuçlarına göre; karakter eğitimi programı doğrultusunda seçilen değerlere yönelik aile hayatında olumlu davranış değişikliklerine rastlanmamıştır.

Çağatay (2009) araştırmasında, okulun öğrencilerin karakter gelişimine ve karakter eğitimine etkisi ile ilgili öğretmen görüşlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Tarama modeliyle yürütülen çalışmada, 2007- 2008 akademik yılında Çanakkale ili merkez ilçesindeki 10 ilköğretim okulunda öğretmenlik yapan 15 öğretmenin görüşleri alınmıştır. Çalışma verileri araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanmıştır. Bu formula ilköğretim 4.-5. sınıf öğretmenleri ve ilköğretim 2. kademe branş öğretmenleriyle görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada, okulun öğrencinin karakter gelişiminde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okul içinde öğrencilerin karakter gelişiminde en çok etkili olan kişinin öğretmenler olduğu, öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarının ve sınıf yönetimi anlayışlarının da öğrencinin karakter gelişiminde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okul yöneticilerinin de öğrencinin karakter gelişiminde etkili olduğu, karakter bileşenlerinden en çok yardımseverlik ve sorumluluğun geliştirildiği görülmüştür. Sosyal Bilgiler ve Görsel Sanatlar, Müzik ve Beden Eğitimi dersleri öğrencilerin karakter gelişiminde önemli role sahiptir. Öğrencinin karakter gelişiminde önemli olmasına rağmen ders dışı etkinliklere yeterince önem verilmediği görülmüştür

Üstünyer (2009) tarafından yürütülen bir çalışmada karakter eğitimi ile ilgili eğitimci görüşleri araştırılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımıyla yürütülen çalışmada 2007–2008 eğitim öğretim yılında Yalova’da görev yapan 10 eğitimciden görüş alınmıştır. Elde edilen veriler nitel veri çözümleme teknikleriyle analiz edilmiştir. Katılımcı eğitimciler, Milli Eğitim Yöneticisi, müfettiş, okul müdürü, sınıf, Türkçe, fen ve teknoloji, sosyal bilgiler, resim, beden eğitimi ve din kültürü ve ahlak bilgisi branşlarından birer öğretmen olarak tespit edilmiştir. Böylece her konumdan eğitimcinin karakter eğitimi konusunda görüş bildirmesi sağlanmıştır. Araştırma sonucunda eğitimcilerin, karakter eğitiminin çok acil bir ihtiyaç olduğunu, ailelerin çocuklarına evrensel değerleri vermede yetersiz kaldığını, öğretmenlerin de iş yükleri ve yeterlikleri nedeniyle başarılı olamadığını ve ayrıca öğrencilerin karakterlerini geliştirmeleri

için sosyal faaliyetlere yönlendirilmesi gerektiğini, bunun için de sınav sisteminin değiştirilmesi gerektiğini düşündükleri görülmüştür.

Uysal, (2008), “Karakter Eğitimi Programlarının Değerlendirilmesi” başlığını taşıyan bu yüksek lisans tezinde, karakter eğitimi ve etkili karakter eğitimi programlarının tanıtılmasının yanında, bu programların etkililiğinin değerlendirilmesi amaçlanmış olup bu çalışmada, karakter eğitiminin tarihsel gelişim süreci ve temelleri, karakter eğitimini etkileyen kuramlar ve karakter eğitimindeki yaklaşımlar yer almaktadır. Bu çalışmada ayrıca, dünyaca kabul görmüş, karakter eğitimi programlarını değerlendirme aracı olan Karakter Eğitimi Kalite Standartlarının tam çevirisine yer verilmiştir. Çalışmanın son kısmında, karakter eğitimi programlarının etkililiğini inceleyen çalışmalara ve kritiklere yer verilmiştir. Bu çalışmalar değerlendirildiğinde, karakter eğitimi programlarının çok büyük bir çoğunluğunun, öğrencilerin davranışı ve akademik başarı üzerine, istatistiksel olarak pozitif anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucuna varıldığını ifade etmektedir.

Yazıcı ve Diğerleri, (2008), “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Karakter Eğitimi Algıları” adını taşıyan bu makalede, çağdaş karakter eğitimi temaları, karakter eğitiminin kapsamı, karakter eğitiminin sosyal bilgiler lisans programlarında yer alması konusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının karakter eğitimi algılarını belirlemek amacı ile yapılmış bir çalışmadır. Bu çalışma sonucunda, karakter eğitiminin bir ihtiyaç olduğuna inanıldığı, bu konuda öğretmenlerin rol-model olması gerektiği, karakter eğitimi konusunda okul, öğretmen ve ailenin hepsinin sorumluluklarının olduğu ve ortak hareket edilmesi gerektiği ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının karakter eğitiminin branşları ile yakından ilgili olduğu bulgularına ulaşıldığı görülmüştür.

Yüksel’in 2013 yılında yaptığı “İlköğretim Öğretmenlerinin Karakter Eğitimi Yetkinlik İnançları İle Ahlaki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişki “ adlı yüksek lisans tezinde ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin karakter eğitimi yetkinlik inançları ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma evrenini, Eskişehir ili Tepebaşı ve Odunpazarı ilçelerinde görev yapan 4029 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise küme örnekleme yöntemiyile seçilen 380 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada “Karakter Eğitimi Yetkinlik İnancı Ölçeği” ve “Ahlaki Olgunluk Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre ilköğretim öğretmenlerinin karakter eğitimi yetkinlik inançlarına ilişkin yüksek yeterlikte oldukları görülmektedir. Araştırmanın sonucuna göre öğretmenlerin karakter eğitimine yönelik öz yetkinlik

inançlarının cinsiyet, mesleki kıdem, medeni durum, çocuk sayısı ve mezuniyet durumu değişkenlerine göre farklılık göstermediği; branş değişkenine göre anlamlı fark gösterdiği görülmektedir. Bulgular sınıf öğretmenlerinin ve rehber öğretmenlerinin lehine anlamlı çıkmıştır. İlköğretim öğretmenlerinin ahlaki olgunluk düzeylerinin yüksek çıktığı görülmektedir. Öğretmenlerin ahlaki olgunluk düzeyleri cinsiyet ve branş değişkenine göre farklılık göstermediği; mesleki kıdem, medeni durum, çocuk sayısı ve mezuniyet durum değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Karakter eğitimi yetkinlik duygusu ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında; karakter eğitimi yetkinlik inancı yüksek olan öğretmenin ahlaki olgunluk düzeyi de yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Hüsamettin Kıroğlu'nun 2009 yılında yaptığı “Karakter Eğitimi Yaklaşımlarına Eleştiriler” adlı yüksek lisans tezinde geleneksel Karakter Eğitimi Yaklaşımlarına yöneltilen eleştirilerin ele alınması amaçlanmıştır. Bu amaçla istenilen kapsamda bilgi toplamak için bu alandaki kitaplar, makaleler, tezler, sunular vb. kaynaklar taranarak eleştiri konuları belirlenip bu konular başlıklar halinde incelenmiştir. Bu araştırma sonucunda, mevcut Karakter Eğitimi yaklaşımlarının birçok eksiki sınıflandırılarak ortaya koyulmuştur.

Özkan Aydın tarafından 2008 yılında yapılan “Sorumluluk ve Yardımseverlik Odaklı Karakter Eğitimi Programının 7. Sınıf Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeyine Etkisi” adlı yüksek lisans tezinde öğrencilerin ahlaki karakter düzeylerine göre Yardımseverlik ve Sorumluluk Odaklı Karakter Eğitimi Programı'nın uygulanmadaki etkililiğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırma 2007-2008 Eğitim-Öğretim yılında Yalova ili, Merkez Bahçelievler İlköğretim Okulu'ndaki 20 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu öğrencilerden 10 tanesine Yardımseverlik ve Sorumluluk Odaklı Karakter Eğitimi verilmiş, diğer gruba bu eğitim verilmemiştir. Uygulama sonucunda iki grup arasında ortaya çıkan farklardan yola çıkılarak bu programın ilköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyinin gelişmesinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Beytullah Demir'in 2008 yılında yaptığı “Adalet ve Saygı İçerikli Karakter Eğitimi Programı'nın 7. Sınıf Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeyine Etkisi” adlı yüksek lisans tezinde Adalet ve Saygı İçerikli Karakter Eğitimi Programı'nın öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeylerine etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma 2007-2008 Eğitim Öğretim yılında Yalova ili, 75.Yıl Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu'ndaki 20 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Bu öğrencilerden 10 tanesine Adalet ve Saygı İçerikli Karakter Eğitimi verilmiş,

diğer gruba bu eğitim verilmemiştir. Araştırma sonucunda uygulanan programın ilköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyinin gelişmesinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Gündoğdu 2010'da yaptığı araştırmada öğretmenlerin karakter eğitimini çok önemsediklerini ancak öğrencilerinde karakter eğitiminin orta düzeyde kaldığını gördüğünü vurgulamıştır. Buna sebep olarak eğitim programlarının çok yoğun olması, öğretmenlerin branşlarıyla ilgili öğretim yapmayı asli görev olarak algılamaları ve öğretmenlerin karakter eğitimiyle ilgili etkinlikler konusunda donanımlı olmamaları görülmektedir. Ayrıca genç, bekâr, kıdemi daha az olan ve çocuk sahibi olan öğretmenlerin dersleri esnasında bu davranışları daha çok önemsedikleri ve bu davranışlara daha fazla rastladıkları görülmüştür.

Sonuç

Karakter Eğitimi kavramı geçmişten günümüze farklı adlarla anılagelmiş: fakat resmen ilk olarak 1860lı yıllarda Amerika' da ortaya çıkmıştır. ABD karakter eğitimi kavramının ortaya çıktığı yer olarak karakter eğitimi programlarının en çok uygulandığı ülkedir. Temel değerleri kazandırmaya çalışan farklı isimlerde çok sayıda karakter eğitimi organizasyonu ve programı faaliyet göstermektedir.

Türkiye'de karakter eğitiminin tarihçesine baktığımızda, Türklerin tarihsel süreçte karakterlerini İslamiyet öncesi için alp insan, klasik dönem için gazi ve veli insan, günümüz için yurttaş ya da vatandaş insan olarak sınıflandırmamız mümkündür. Önceleridini kurumlara devredilen karakter eğitimi sonraları okullarda devletin bir görevi olarak, vatandaş yetiştirme hedefi ile sunulmuştur.

Günümüzde ise Türkiye de ilköğretim ve ortaöğretim düzeylerinde karakter eğitime ilişkin dersler yoktur fakat Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji, Halk Kültürü, Trafik ve İlk Yardım derslerinde hedeflenen bazı değerler aracılığıyla karakterli olmaya vurgu yapılmaktadır. Bunun dışında Karakter Eğitimi ile ilgili literatür incelendiğinde 1990-2015 yılları arasında Karakter Eğitimi ile ilgili 30 tez, 5 makale yazılmıştır.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde Karakter Eğitimi çalışmalarında şu ilkelere dikkat edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Karakter eğitiminde uzun vadeli başarı için, öğrencilerden ailelere ve toplumun diğer üyelerine kadar herkesin bir uyum içinde kendilerini bu hedefe yönlendirmesi gerekmektedir.

2. Karakter eğitiminde benimsenecek stratejiyi, uygulandığı eğitim kurumunun takip ettiği genel eğitim felsefesinin uyumlu bir parçası olarak ve resmi eğitim politikasının kabul edeceği şekilde belirlemek ve ifade etmek gerekmektedir.

3. Okullarda ailelerle, diğer öğretmenlerle ve sivil toplum temsilcileriyle bir araya gelerek işlenecek ve geliştirilecek karakter özellikleri, ahlâkî değerler üzerinde bir görüş birliği ve anlaşma sağlamak gerekmektedir.

4. Karakter eğitimi iyi karakterin temeli olan temel ahlaki değerleri teşvik etmelidir. Karakter eğitiminde değerler, duygu düşünce ve davranışı içerecek şekilde tanımlanmalıdır.

5. Karakter eğitimi için seçilmiş karakter özelliklerini (ahlâkî değerleri)diğer derslerin uygun konuları içine yerleştirilerek bütünleşmiş bir program takip etmek oldukça önemlidir.

6. Çocuklara, kendi kabiliyet ve özelliklerini fark etmeleri için iş başında yaşayarak ve anlayarak öğrenmelerine imkân vermek gerekmektedir. Çocuklar arkadaşlarıyla tartışmaya ve etkileşime geçmelidir.

7. Karakter eğitimi programları, gerçek dünyanın karakter özelliklerini ve (ahlâkî değerlerinin)örneklerini içermelidir.

8. Karakter eğitiminin iki açıdan değerlendirmesini yapmak gerekir. Birincisi, eğitimin, öğrencilerin akademik başarısı ve karakter özelliklerini bilişsel olarak kavramasını sağlaması ve buna bağlı olarak verilen eğitimin öğrencilerin davranışlarında olumlu etki meydana getirmesidir. İkincisi ise programın uygulama sürecinde öğretmenlerin bu ihtiyaçlarına bir araç ve destek olup olamamasıdır.

9. Yetişkinlerin evde, okulda ve toplumda çocukların karakter özelliklerine olumlu etki yapacak örnek davranışlar sergilemeleri gerekir.

10. Karakter eğitimi programları bu unsurlara dikkat edilerek uygulandığı takdirde olumlu neticeler elde edileceği düşünülmektedir.

Öneriler

1. Evrensel ahlaki değerlerin öğretiminde Hz. Muhammed (sav)'in ahlâkını referans alan bir karakter eğitimi modelinin geliştirilmesi hususunda çalışmaların yapılması uygun olacaktır.

2. Araştırmalar ayrı ayrı derslerin altındaki karakter eğitimi etkinliklerinin çok da yeterli olmadığını göstermektedir. Bu nedenle Türkiye’de de çeşitli derslerin programlarının dışında bağımsız bir karakter eğitimi programı geliştirilip uygulanmasının yerinde olacağını düşünülmektedir.

3. Bu programı geliştirmek ve uygulamak amacıyla Karakter eğitimi alanında pratik ve uygulamaya yönelik akademik çalışmaların ve örnek teşkil edecek eserlerin geliştirilmesi konusunda ilgili bakanlıkların, niversitelerin, STK’ların, okulların ve uzmanların bir araya gelerek ortak bir program oluşturulması gerekmektedir. Bu programın tüm Türkiye’de ortak olarak uygulanması karakter eğitimi çalışmalarının yaygınlaşmasında, değerlerin kazanılması ve toplumsal olarak refah ve huzurun sağlanması gibi konularda fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

4. İlgili uzmanlar tarafından uygulanan Karakter Eğitimi Programı rneklerinin elektronik bir sistem üzerinden veya bir yayın aracılığıyla yayınlanmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Yayınlar aracılığıyla uzmanların karakter eğitimiyle ilgili etkinlikler hususunda repertuarların gelişeceği dşnlmekte ve farklı uzmanlar tarafından uygulanan programların etkililiğini sınanacağına inanılmaktadır.

5. Yılda bir defa olmak üzere tüm Türkiye’de bu sahayla ilgilenen uzmanların biraraya geldiği çalıştayların yapılması uygulamaların verimliliği, çeşitliliği ve geliştirilmesi konusunda yerinde olacaktır.

6. Öğretmenlerin değerler eğitimiyle ve karakter eğitimiyle ilgili önemli eksiklikleri bulunmaktadır. Bu nedenle eğitim fakültelerinin programlarının karakter eğitimi konusunda yoğunlaşması gerekmektedir. Sahada alışan mevcut öğretmenlerin eksiklikleri gidermek amacıyla ilgili alanlarda özellikle yöntem, etkinlik hazırlama ve planlama konusunda eğitilmesi faydalı olabilir.

7. Eğitim kurumlarında ve bağımsız kurum veya kuruluşlarda yapılan karakter eğitimi çalışmaların değerlendirilmesi, denetlenmesi amacıyla Karakter Eğitimi yetkinlik leklerinin geliştirilmesi, uzmanların ve çocukların derslerde kendi kendilerini test edecekleri kontrol listelerinin hazırlanmasının etkili olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

Ada, S. Z. (2005). Baysal, N., Koruyucu, S. “Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf içi Olumsuz Davranışlara Gösterdikleri Tepkilerin Karakter Eğitimi ve 2005 İlköğretim Programı Açısından Değerlendirilmesi”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 10, s. 7-18.

Akkiprik, G. B. (2007). *Genel Lise Öğretmenlerine Göre Karakter Eğitimi Yoluyla Öğrencilere Kazandırılacak Değerler: Çok Boyutlu Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Akyüz, Y. (1994). *Türk eğitim tarihi*. İstanbul: Kültür Koleji.

Aslan, M. (2011). *İlköğretimde karakter eğitimi ve öğrencilere kazandırılması gereken değerler*. Yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Aydın, Ö. (2008). *Sorumluluk ve yardımseverlik odaklı karakter eğitimi programının 7. sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Balat, U. G. (2004). Çocuklar ve değerler eğitimi. *Çocuk Çocuk Dergisi*, 8(45), 18-20.

Baykent, D. (2002). *Fen bilimleri eğitiminde öğrenci motivasyonunu artırma yoluyla karakter eğitimine geçiş süreçleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Berkowitz, M. W. ve Bier, M.C. (2004). Research-based character education. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 591, 72.

Benninga, J. S. (Ed.) (2003). *Moral, character, and civic education in the elementary school*. New York: Teachers College Press.

Burton, L. G. (2008). *Character education: education of perception of effective implementation*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Capella Üniversitesi.

Burke, N., Crum, S., Genzler, M. Shaub, D. & Sheets, J. (2001). *Building character education in our schools to enhance the learning environment*. Master of arts action research project, Saint Xavier University Skylight Professional Development.

Çağatay, S.Melike. (2009). *Öğretmen Görüşlerine Göre Karakter Eğitiminde ve Karakter Gelişiminde Okulun Rolü*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demir, B. (2008). *Adalet ve saygı içerikli karakter eğitimi programının 7. sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dılmaç, B. (1999). *İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Eğitimin Sınanması*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Enstitüsü.

Doğan, R. (1997). Osmanlı eğitim kurumları ve eğitimde ilk yenileşme hareketlerinin batılılaşma açısından tahlili. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 37 (1), 407-442.

Eğitim Bilimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu. www.tdk.gov.tr [23Mart 2015]

Eksi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım:Karakter eğitimiProgramları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Vol.1, Nr.1, pp. 79-96.

Ersoy, F. (2013). *Sosyal Bilgiler Dersiyle Bütünleştirilmiş Aile Katımlı Karakter Eğitimi Programının Geliştirilmesi*.Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gazali (1980). *Kalplerin keşfi*. (S. Uçan, Çev.). İstanbul: Çelik s.9-429.

Goloğlu, M. (2007). *1924-1930 devrimler ve tepkileri*. İstanbul: Türkiye ĞĖ Bankası. s.257-260.

Gökçek, B. S. (2007). *5-6 Yas Çocukları için Hazırlanan Karakter Eğitimi Programının Etkisinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gündoğdu, F. B. (2010). *Ortaöğretim kurumlarında karakter eğitimi sorunu*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

Hacip, Y. H. (2002). *Kutadgu bilig*(H. Çağbayır, Düzenleyen). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı. s: 55-61.

Healea, C. (2006). Character education with resident assistants: A model for developing character on college campuse. *The Journal of Education*.186.1. pp.65-77.

- Kanger, F. (2007). *Hız Muhammed ahlâkını referans alan bir karakter eğitimi modeli*. Basılmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Katılmış, A. (2010). *Sosyal bilgiler derslerindeki bazı değerlerin kazandırılmasına yönelik bir karakter eğitimi programının geliştirilmesi*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kıroğlu, H. (2009). *Karakter Eğitimi Yaklaşımlarına Eleştiriler*. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köknel, Ö. (2003). *Akıl ve Düşünce Gücü*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul. s.189.
- Lickona, T. (1991). *Education for Character: How our schools can teach respected character*, Bantam Boks, NewYork.
- Milson, A.J.; Halil Ekşi (2003). “Öğretmenlerin Karakter Eğitiminde Yetkinlik duygusu Konusunda Bir Ölçme Aracına Doğru: Karakter Eğitimi Yetkinlik İnancı Skalası (KEY_S) ve Türkçeye Uyarlanma Çalışması”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 4, s. 99-130.
- Milson, A. J. & Mehlig, L. M. (2002). Elementary school teachers’ sense of efficacy for character education. *Journal of Educational Research*, 96 (1), 47-53.
- Morrison, R. R. (2006). *The impact of character education programs on student discipline referrals in texas public schools*. Unpublished Doctorate Thesis. College of graduate Studies Texas A & M Universtiy-Kingsville.
- Ögel, B. (1981). *Büyük Hun imparatorluğu*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Purpel, D. (1998). Values education in the united states of america. J. Stephenson, L. Ling, E. Burman & M. Cooper (Eds.), *Values in education* (s. 195-207). London and New York : Routledge.
- Sarıhan, Z. (2009). *1921 maarif kongresi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı. Milli Eğitim Vekâleti, 1953, s.691.
- Sıddık Sami (1933). Cumhuriyet ve hukuk telâkkileri. *Yeni Türk Mecmuası*, 1 (11), 937-952.
- Sümer, F. (1980). *Oğuzlar*. İstanbul: Ana.
- Uysal, F. (2008). *Karakter Eğitimi Programlarının Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Üstünyer, F. (2009).*Karakter Eğitimi ile ilgili Eğitimcilerin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yazıcı, A. ve Diğerleri, (2008). 'Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Karakter Eğitimi Algıları', *Çanakkale Onsekiz Mart Ünv. Eğitim Fak. Uluslar arası Sosyal Bilimler Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, (Ed., Doç. Dr. Okan Yasar), Nobel Yayınları, Çanakkale.

Yüksel, G. (2012). *İlköğretim Öğretmenlerinin Karakter Eğitimi Yetkinlik İnançları ile Ahlaki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Doktora Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi. Eğitimi Bilimleri Enstitüsü.

Yıldırım, G. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Bir Karakter Eğitimi Model Önerisi ve Uygulanabilirliği*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Enstitüsü.